

ХУЛОСАИ

комиссияи ташхисии шурои диссертатсионии 6D.KOA-038 ба диссертатсияи номзадии Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзуи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 – Биохимия

Комиссияи ташхисии шурои диссертатсионии 6D.KOA-038 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дар ҳайати зерин: раис, Раҷабзода Сирочиддин Икром - доктори илмҳои химия, профессор, муовини ректор оид ба илм ва инноватсияи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ва аъзоёни комиссия - доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи физиологияи растаниҳои Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Бобочонова Муҳаббат Абдурахмоновна, номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи биохимияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Ҳамробоева Зухро Мамаҷоновна бо қарори шурои диссертатсионии 6D.KOA-038 мувофиқи талаботи фасли 4-уми Низомномаи намунавӣ оид ба шурои диссертатсионӣ («Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 30 июни соли 2021, таҳти №267» аз 26 июни соли 2023, таҳти №295) ва (Фармоиши раиси КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 06.09.2024 с., таҳти №318/шд) тасдиқ гардидааст, ташкил карда шуд. Комиссия дар асоси шинос шудан бо рисолаи номзадии Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзуи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 – Биохимия ва муҳокимаи он чунин хулоса қабул намуд:

Мавзуи рисолаи номзадии Азизӣ Нигора Насрулло актуалӣ мебошад, ки дар он бори аввал тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун бо таъсири коронавируси SARS-CoV-2 дар шароити Тоҷикистон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Муҳимияти мавзуъ. Пандемияи COVID-19 (Coronavirus disease - 2019) аллакай дар таърих ҳамчун ҳолати фавқулодаи моҳияти байналхалқӣ дошта боқӣ монд. Аз рӯзи шурӯъшавии пандемия то ин замон 777 млн одамон дар тамоми дунё ба он сироят ёфтаанд. Миқдори одамони вафоткарда 7 млн нафарро ташкил дод [Муродов А.М. бо ҳаммуаллифон 2020; Li X. бо ҳаммуаллифон 2020]. Аз таърихи талхи пандемияи COVID-19 маълум гашт, ки новобаста аз инкишофи тибби ҳозиразамон, ҷомеа барои пешгирии чунин сироятҳои мудҳиш омода

нест. Одатан пандемияи бемории COVID-19 таъсири пурқуввати худро ба он минтақаҳое расонид, ки захираҳои маҳдуд ва сатҳи хизматрасонии тиббии нисбатан пасттарро доштанд [Пшеничная Н.Ю. бо ҳаммуаллифон 2020; Ren L.L. бо ҳаммуаллифон 2020].

Хусусияти пандемияи COVID-19 аз он иборат аст, ки аз ҳама зиёдтар ба беморӣ дучоршавӣ дар он мамлакатҳое ба қайд гирифта шуд, ки аз ҷиҳати иқтимоӣ, иқтисодӣ ва хизматрасонии тиббӣ дар сатҳи баланд қарор доштанд (ИМА, Испания, Италия, Олмон, Чин, Фаронса, Британияи Кабир, Белгия ва ғайра) [Муродов М.М. бо ҳаммуаллифон 2020; Ren L.L. бо ҳаммуаллифон 2020].

Аз таърихи пандемияи COVID-19 маълум гашт, ки новобаста аз дараҷаи тараққиёти иқтисодӣ, инкишофи тиб, ягон давлати дунё дар танҳоӣ натавонист, ки худро аз паҳншавии ин бемории вирусӣ муҳофизат намояд. Зарари иқтисодӣ ва талафоти ҷоние, ки бемории COVID-19 ба амал овардааст, барои ҷомеаи ҷаҳонӣ дарси ибрат буда, аз мо талаб мекунад, ки ҳарчи бештар оид ба қонуниятҳои паҳншавии бемориҳои вирусӣ, механизми патогенетикӣ, роҳҳои пешгирӣ ва табобати ингуна бемориҳо маълумот дошта бошем [Пшеничная Н.Ю. бо ҳаммуаллифон 2020; Vankadari N. бо ҳаммуаллифон 2020].

Гарчанде оид ба хусусиятҳои биологӣ, сохтори молекулавӣ, паҳншавӣ ва роҳҳои сироятёбӣ бо вируси COVID-19 як қатор таҳқиқҳо гузаронида шуда бошанд ҳам, то ҳол тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии таркиби хуни беморони сироятёфта пурра омӯхта нашуда, натиҷаҳо баҳсангез ва ба яқдигар муҳолиф боқӣ мемонанд [Раҷабзода М.Э. бо ҳаммуаллифон 2020; Lippi G. бо ҳаммуаллифон 2020].

Натиҷаҳои таҳқиқҳо аз он шаҳодат медиҳад, ки омӯзиши нишондиҳандаҳои лаборатории газҳои хун, лахташавии хун, формулаи лейкоцитарӣ ва таҳлилҳои биохимиявии хун ва сари вақт бартарафсозии тағйиротҳои патологӣ онҳо барои табобати самараноки бемории сироятӣ COVID-19 аҳамияти муҳим дорад.

Навгони илмӣ таҳқиқ: Муайян карда шудааст, ки ҳангоми илтиҳоби шадиди роҳҳои нафас мубодилаи газҳо вайрон гардида, зиёдшавии гази карбонат, камшавии фишори парциалии оксиген ва паст шудани дараҷаи сершавии гемоглобин бо оксиген ба амал омада, муҳити дохила майл ба тарафи атсидоз менамояд. Аввалин маротиба омӯзиши таркиби ионҳои натрий, калий ва калтсий дар таркиби хуни беморони бо COVID-19 сироятёфта омӯхта шудааст. Маълум гардид, ки миқдори ионҳои калтсий, калий ва натрий майл ба тарафи камшавӣ доранд. Бори нахуст дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон

нишондиҳандаҳои хуни канорӣ дар беморони COVID-19 ба таври мукамал омӯхта шудааст. Нишондиҳандаҳои хуни сурх вобаста ба дараҷаи вазнинии беморӣ ва гуруснагии оксигенӣ ба таври боварибахш зиёд мегарданд, ки ин ба баландшавии часпакии хун мусоидат мекунад. Миқдори лейкоцитҳо бошанд, хусусан, дар беморони дараҷаи миёнавазнин ва вазнин босуръат зиёд шуда, дар формулаи лейкоцитӣ нейтрофилҳо бартарӣ доранд. Омӯзиши индексҳои лейкоцитарики заҳролудшавӣ дар беморони дучори COVID-19 моҳияти баланди таҳхисӣ зоҳир намуда, нишондиҳандаҳои он дараҷаи баланди вазнинии беморӣ, заҳролуднокии дохилӣ, самаранокии табобат ва пешомади бемориро нишон медиҳад. Мутаносибан дар беморони бо COVID-19 сироятёфта тағйироти боварибахш дар системаи лахташавии хун ба амал меояд. Ин тағйирот, асосан дар миқдори фибриноген, вақти қисман фаълшудаи тромбопластинӣ (ВҚФТ), муносибати байналмилалии муқарраршуда (МБМ) ва Д-димер ба амал омада, гиперкоагулятсия ба вучуд меояд. Ин нишондиҳандаҳо моҳияти таҳхисӣ ва пешомадгӯӣ доранд. Аввалин маротиба муайян карда шуд, ки дар 30%-и беморони бо COVID-19 сироятёфта дар системаи узвҳои ҳозима, аз ҷумла ҷигар тағйироти патологӣ ба амал меояд, ки он дар баландшавии фаъолиии ферментҳои аминотрансфераза, амилаза, фосфатазаи ишқорӣ, билирубин ва холестерин зухур меёбад.

Аҳамияти илмӣ ва амалӣ: Натиҷаҳои омӯзиши нишондиҳандаҳои физиологӣ, таркиби биохимиявӣ, нишондиҳандаҳои системаи лахташавии хун ва таркиби газҳои хун имконият медиҳанд, ки дараҷаи вазнинии беморӣ муайян карда шуда, сари вақт оиди ба оксигени моеъ пайваст кардани беморон чораҳои фаврӣ андешида шавад. Аз натиҷаҳои бадастомада маълум гардид, ки тавассути таҳлили нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявӣ имконият пайдо мегардад, ки пешомади беморӣ муайян карда шавад ва сари вақт чораҳои амалӣ барои самаранок анҷом додани чорабиниҳои табобатӣ андешида шаванд.

Натиҷаҳои илмии таҳқиқот дар тавсияҳои клиникӣ оид ба таҳхису табобати беморони дучори COVID-19 ворид карда шуда, дар амалияи тиб истифода мешаванд. Натиҷаҳои илмӣ ба даст овардашуда метавонанд дар ҷараёни таълими донишҷӯёни ихтисосҳои тиббии муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбӣ истифода шаванд.

Саҳми шахсии муаллиф аз таҳлилу тавсифи адабиёти илмӣ, таҳлили натиҷаҳои таҳқиқҳои лабораторӣ, баҳодиҳии натиҷаҳои ҳосилшуда, ҷопи мақолаҳои илмӣ, тасвияти хулосаҳо ва омода намудани матни диссертатсия иборат мебошад.

Интишороти натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ: вобаста ба мавзӯ ва масоили таҳқиқи диссертатсионии 9 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 4 мақола дар маҷалаҳои илмӣ дар феҳристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон воридбуда ва 5 мақола дар маводҳои конференсияҳои илмӣ амалӣ интишор гардидааст.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия: диссертатсия дар ҳаҷми 148 саҳифа пешниҳод гардида, аз муқаддима, шарҳи адабиёт, 4 боб, 15 зербоб, ки дар онҳо маълумоти асосии адабиёт ва натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ баррасӣ гардидаанд, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва рӯйхати адабиёт, ки 148 адад (35 ватанӣ ва 113 хориҷӣ) мебошанд, иборат аст. Кор бо 8 ҷадвал, 6 расм ва 26 диаграмма тасвир шудааст.

Рисолаи номзадӣ мувофиқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидааст.

Автореферат ва мақолаҳои ҷопгардида моҳияти асосии корро инъикос менамоянд.

Рисолаи номзадии унвонҷӯ Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 – Биохимия пешниҳод шудааст, таҳқиқоти баанҷомрасида буда, дар сатҳи баланди илмӣ навишта шудааст.

Аз рӯйи муҳимият, нағзониҳои илмӣ ва аҳаммияти назариявӣ амалӣ диссертатсия ба талаботи боби 3, бандҳои 31 ва 34 тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021 № таҳти 267) тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Азизӣ Нигора Насрулло барои ба даст овардани дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия сазовор аст.

Дар асоси таҳлил ва омӯзиши диссертатсияи унвонҷӯ Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия

Комиссия тавсия мекунад:

1. Рисолаи номзадии Азизӣ Нигора Насрулло дар мавзӯи «Тағйирёбии нишондиҳандаҳои физиологӣ ва биохимиявии хун дар беморони COVID-19 дар шароити Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия

дар шурои диссертатсионии 6D.KOA-038 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул карда шавад.

2. Барои омӯзиш ва баҳодиҳии рисола муқаризони расмӣ дар ҳайати:

– Бобизода Ғуломқодир Муккамал, доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи кимиёи фарматсевтӣ ва заҳршиносии МДТ “Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино”;

- Одинаев Ниёз Сафарович – доктори илмҳои тиб, профессори кафедраи эпидемиология ва бемориҳои сироятии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

3. Ба сифати муассисаи пешбар: Муассисаи давлатии “Пажӯҳишгоҳи тибби профилактикии Тоҷикистон” интихоб карда шавад.

4. Барои наشري эълон оид ба ҳимояи кушод ва ҷойгир намудани автореферати диссертатсия дар сомонаи муассиса, Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамзамон барои чопи автореферати диссертатсия бо ҳуқуқи дастнавис (100 нусха) иҷозат дода шавад.

Раиси комиссияи таҳхисӣ,
доктори илмҳои химия, профессор,
муовини ректор оид ба илм ва инноватсияи
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи С. Айни

Раҷабзода С.И.

Имзои С.И. Раҷабзодаро тасдиқ менамоем.
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
ДДОТ ба номи С. Айни

Қодирзода С.

« 01 » 12 соли 2025

Аъзоёни комиссия:

доктори илмҳои биологӣ, профессори
кафедраи физиологияи растаниҳои
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Бобочонова М.А.

номзади илмҳои биологӣ, дотсенти
кафедраи биохимияи Донишгоҳи
миллии Тоҷикистон

Ҳамробоева З.М.

Имзоҳои М.А. Бобочонова ва З.М. Ҳамробоеваро тасдиқ мекунам.
Сардори Раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДМТ

Шодихонзода Э.Ш.

« 01 » 12 соли 2025